

Kósa Sándor

OH, A BALATON!

Oh, a Pelso!, sóhajtott fel minden bizonnyal Pannonia Superior római polgárjogot elnyert előkelő villa-gazdaság tulajdonosa (Seuso?), a látvány hatására. A provincia úthálózata érintette a tavat, partján meg a környéken települések, kisebb városok létesültek, a leghíresebb Fenékpusztá (latin nevén: Valcum, falai a XIV. századig álltak, akkor Lackffy István nádor ferenceseket telepített Keszthelyre, akik az építkezésekhez felhasználták az ókori köveket), és az akkori élet a környéken, a történészek feltételezése szerint, hasonló lehetett a maihoz. A harmadik század végén és a negyedik század elején itt tevékenykedő Galerius (társ)császár a szarmaták és markomannok elleni hadjárat közben megépítette a Pelsót a Dunával összekötő csatornát, mintegy előhírnökeként a Sió-csatornának, és szintén a császár volt az, aki a déli part erdős, mocsaras részét lecsapoltatta, így a tó teljes területében megközelíthetővé vált, s nem volt többé akadálya annak, hogy előkelő emberünk (Seuso?), a IV. század szülötte, a tó déli partján, tetszés szerinti helyen felüsse sátorfáját, és a hosszú naplemente ideje alatt elköltse szerény, tízfogásos estebédjét.

Aztán e vacsora után eltelt több mint másfél ezer év, Pannónia Superiorból Dunántúl lett, a Római Birodalomból Magyar Népköztársaság, az előkelő villa-gazdaság tulajdonosa (Seuso?) helyett pedig egy hároméves kislány bámulta most a tavat, akit nagyanyja nővére, a Sajnálatos Események egyéves évfordulóján, (1957 októberében) egy még kellemes, meleg, késő délután először vitt le a partra, hogy ezt aztán, ha az idő engedi, újra és újra megismételjék, nem betelve a látvánnyal, az irdatlan vízfelülettel és a lassú elsötétedéssel. A parton, úgy emlékszem, rajtunk kívül többnyire nem volt senki. Zamárdi volt a hely neve, és a Fő utca, ahol laktunk, egy régi római út nyomvonalát követte.

Első találkozásomat a tóval követte a többi, főleg az északi partot jártuk körül, Kenesétől Badacsonyig, csak érettségi után lett a déli part a felkapottabb, ott zajlott az „élet”. És mint mindig, amikor az ember nem a megszokott helyén, otthon van, másképp kezdi látni a világot, más kérdések lesznek fontosak. Másvalaki hogyan látja ezt a tájat, és benne az embereket meg az állatokat? Ez kezdett érdekelni. Fekete István, Salvatore Quasimodo, Rabindranath Tagore és, hogy a balatoniaknál maradjunk, Bertha Bulcsu.

Nyugodtan lehet őt a Balaton és vidéke írójának tartani, Keszthelyen érettségizett, élt a tó környékén, sok novellája és egy szociográfiája is feldolgozza az itt szerzett élményeket és tudást. A *Jégnovelláival* találok először, akkor már olvastam *A nagy kétszívű folyónt* Hemingwaytól, és valószínűleg ő is, vagy ha nem, akkor is, az íráshoz való viszony, a *techné*, az, hogy amiről írnak, azt jól ismerik, hogy bíznak az olvasó figyelmében, továbbgondolási képességében, feltétlenül rokonítja őket. Meg az, hogy személyükkel felelnek a leírtakért. Bertha Bulcsu fiatal koromban, ha szabad így fogalmaznom, beírta magát gyakran olvasott íróim közé, mert akkor, arról a korról sok mindent elmondott, amit más nem. Nem volt udvarias, könnyen kezelhető ember (akárcsak Hemingway), az írásai és kollégáival való érintkezései, beszélgetései ezt sugallják. (Ld. Déry kutyájának esetét). Majd az ancien régime elkopása után eltűnt a szemem elől.

Jövőre lenne nyolcvan éves. Könyvei ott vannak a polcomon, Musil közben és után jó belelapozni némelyikbe. Például a *Fehér csend* így kezdődik: „A keleti szél meghozta a süllőket. Hajnal óta locsogott, mozgott a víz.”